

# UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKOLCSOS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE  
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET



Alapította : DR. BOROS GYÖRGY.

**Dr. Varga Béla.**

1886—1942.

Mélységes mély fájdalommal veszem kezembe a tollat. Varga Béla dr. egyetemi tanárról, volt unitárius püspökről, a Magyar Tudományos Akadémia tagjának haláláról kell megemlékezzünk. Lapunk az utóbbi időben többször megemlékezett róla; mindenkor reményteljes gondolatokkal és várakozással; most csak a fájdalomnak és a pótolhatatlan veszteségnek a mélységes mély átérzésével. Dr. Varga Béla már nincsen többé. Mély bölcsességet és igazi magasságokat kifejező előadását nem hallgathatjuk sem a szószéken, sem más előadó asztalnál. Mindig érdekes és valamely kérdésbe elmélyülő írásait nem olvashatjuk ezután, csak azokat, amiket már megírt. A mélyen gondolkozó agy, a szeretet tiszta finom érzéseivel megáldott szív megszűnt működni, az élet elszállt Varga Bélából, *tőle többet, mint amit eddig adott*, nem várhatunk már. A mulandóság, a halál diadalt aratott hosszas szenvedés után meggyötört testén...

És mégis úgy érezzük és ez az érzés megingathatatlan meggyőződésé erősödik mi bennünk, hogy dr. Varga Béla továbbra is itt marad közöttünk; itt marad azok között, akik a vallás és általában a szellemi élettel foglalkoznak. Munkái, igéi tovább hatnak, tovább építenek az emberi lélekben; nagy gondolatokkal teljes értekezéseiben ott van az az evangéliumi kövász, amely tovább erjeszti a szellemi élet térsztáját, hogy abból valóban az *élet kenyere* lehessen. Így tehát a halál diadala mégis csak látszólagos, csak a fájdalom első pillanataiban lát-

szik annak. „A halál az igazak életének a kezdete.“ Dr. Varga Béla már életében eljutott a halhatatlanok dicső seregébe. Ez a vigasztalásunk a szomorú gyász nagy csapása alatt.

Dr. Varga Bél élete és munkássága nem ismeretlen olvasóink előtt. Mégis a nagy számadás alkalmából föl kell említsünk egyet mást az ő tanulságos életéből. A székelyszentmihályi származású Varga Dénes tordai igazgató tanárnak a fia. Atyjától nyert tiszta vilásos nevelését egész életében határozottan megtartotta; szerette a fehérre meszelt tiszta falusi templomokat s az odajáró, imádkozó székely népet. Nagyon sokat gondolt arra, miképpen lehetne jobbá és szebbé tenni népünknek életét.

Iskoláit Tordán a lelkiismereti szabadság városában, és Kolozsvárt, Erdély fővárosában végezte. Egyetemei tanulmányai befejeztével Berlinben, Lipcsében és Genfben az ottani nagy mestereknél bővítette tanulmányait, teológiai tanár korában pedig egy fél évet Manchesterben töltött.

Tanárnak készült és 1911-ben a kolozsvári unitárius gimnázium rendes tanára lett. 1915-ben a Ferencz József tudomány egyetemen magántanári képesítést nyert. Már ekkor a bölcsélet és neveléstudomány irodalmában kiváló neve van. Ez a kiváló hírnév hozta magával azt, hogy 1923-ban az unitárius teológia akadémiára az egyház bizalma meghívta rendes tanárnak bölcséleti és neveléstudományi szakra. Később a rendszeres teológiát is ő adta elő. Az egyházi pályán gyorsan haladt előre. 1928-ban főjegyzővé, 1938-ban pedig püspökké választja az egyház főtanácsa. 1940. decemberében egyetemi tanárrá neveztetvén ki, püspöki állásáról lemondott meggyengült egészségére való tekintettel. Sajnos, egészsége nem állott helyré; folyó év április hó 10-én éjjel fél 12 órakor megszünt élni.

Dr. Varga Béla aránylag rövid 56 éve alatt a tudomány, a vallás és nevelés terén oly sokat munkált, hogy a magyar nemzet legkiválóbb szellemei közé került. Tudományos munkásságának tárgyalásába nem is bocsátkozhatunk bele, mert arról sokkal többet kellene írunk, mint amennyit megbír lapunk szűk terjedelme. Csak azt említjük meg, hogy ezért a külső elismerés és méltánylás sem hiányzott. Az Erdélyi Múzeum Egyesletnek egy ideig lelkes titkára, az Erdélyi Irodalmi Társaságnak tagja, a Magyar Tudományos Akadémia filozófiai bizottságának, később pedig az Akadémiának r. tagja, a nagy magyar átalakulás alkalmával pedig a Korvin koszorú tulajdonosa lett. Ezek azok a külső, egyházi téren kívüli kitüntetések, melyekben dr. Varga Béla részesült. Az egyház minden számottevő egyesületében is kiváló munkásságot fejtett ki. Sokáig ügyvezető alelnöke volt a D. F. Egyesletnek, tagja az U. I. Társaság választmányának s mindezekben és más egyesületekben is sok értékes előadással gyönyörködtette, építette a hallgatóságot.

E nagy lélek tanításaiból most csak azt emeljük ki, amit főképpen az egyházi élet terén cselekedett. Lelkének egyik legfőbb gondja az volt, hogy a vallásosság a maga igaz mivoltában terjedjen mindenütt. Hogy legyenek mindenütt telve a templomok vallásos, buzgó lelkekkel s a templom mellett virágozzanak a magyar unitárius iskolák. Arra törekedett, hogy az unitárius egyházban mindenki, minden foglalkozási ágba tartozó fölfogja a vallás magasztos erejét és hatását; a tiszta, keresetlen unitárius hit tegyen egygé mindnyájunkat Isten és a haza szeretetének szent gondolatában. Éppen ezért nagyon szíven melengette a „népegyház“ gondolatát, melyet némelyek félre is értettek. Nagy szeretettel gondolt a kebli tanácsosokra és tőlük különösen sokat várt az egyházi élet fölvirágoztatása tekintetében.

A lelkészképzés emelése szintén lelkének legnagyobb gondját képezte. Az igazi lelkészi munkát nagyrabecsülte, a lelkészek zaklatott sorsát szíven hordozta, legalább az anyagi gondokon igyekezett segíteni.

Nem utolsó sorban fontos az a munka, amit dr. Varga Béla tett az unitárius vallás s általában a vallás valóságának tisztázása szempontjából. Az utóbbi közel száz esztendő sokat tett a különböző kérdések tisztázása szempontjából, de ezért sok minden várt és vár még ma is megoldásra. A vallás és tudomány, a szabadelvűség, az egyéniség és közösség, az értelem szerepe a vallásban stb., — mind felszínre kerültek s ő ezekben a kérdésekben is minden tulzástól menten megtalálta a helyes álláspontot. Megállapította a vallás és tudomány területét és viszonyát; a vallás az irracionális szellemi jelenség, amely az életnek a magasabb lendületet adja; a lélektani irányzatok között biztos tudással kifejtette, hogy bár a vallásban több az érzelmi elem, de azért a vallás a *lélek egészének* a műve; ismerte a mai külföldi vallásos irodalom jelentős termékeit s azokat értékük szerint fel is használta, azonban az unitárius vallásnak gyökerét itt találta meg a mi őseink hitében, lelki világában. Hittani tanulmányaiban minden e tárgyra vonatkozó kérdést tisztázott, csak éppen most már a ma követelményeinek megfelelő unitárius hittan megírása következik. Az alap le van rakva, csak éppen az új építőmester kell, hogy a művet tovább folytassa és befejezze.

Dr. Varga Béla püspök és egyetemi tanár élete telve volt igazi nagy sikerekkel, elismeréssel és valódi diadalokkal és mégis, mint minden nagyrahivatott élet, tragikusan végződött. Nemcsak az ígélet földének határáig ért el, hanem be is jutott oda. Ott azonban már nem tudta érvényesíteni lelkének dús kincseit; az igazi munkatéren, amelyért oly becsületesen küzdött egy Istentől megáldott életen át, már csak rövid ideig maradhatott, mert elragadta a halál. Azonban így is oly munkát, oly tudományos eredményeket, annyi lelki kincset hagyott

hátra, hogy hálát kell adnunk a jó Istennek, hogy őt nekünk adta s megsegítette arra a nagy munkára, amelyet a magyar tudományos élet s az unitárius egyház érdekében kifejtett. Neve a halhatatlanok között van s azok között is fog maradni.

Benczédi Pál.

## Unitárius sors a magyar életsors tükrében.

— Dr. Gelei József zárószava a Zeneművészeti Főiskola kamaratermében f. é. május hó 2-án d. u. 6 órától kezdve lezajlott műsoros ünnepélyen —

Az unitárius lelkészi továbbképző-gyülekezéssel kapcsolatos rádióközvetítés végszava zendül ajkamról.

Lelkészeink tanulni jöttek Budapestre, de egyben ismerkedés is volt ez részünkről és ismeretkötés a magyar étellel, lelkesült, szerelmes összeölelkezés a magyar sorsközösséggel. Ezt az utolsó órát pedig arra használtuk fel, hogy unitárius magyarokul mi is nyújtsunk valamit a rádión át a magyar életközösség számára.

Ha mi, mint keresztény vallásfelekezet helyünket keressük a magyar életben, úgy boldog örömünkre szolgál, hogy valamennyi hazai keresztény felekezet büszkén hangoztatja magyarságát, hogy a pápista magyar époly büszkén veri magyarsága mellét a vallásán keresztül, mint a kálvinista, meg a lutheránus. Mi ebben a magyar büszkeségünkben mégis elől szeretnének tartani, mert mi egyfelől nehezen tudunk a között választani, hogy vajjon mi vagyunk előbb, unitáriusok-e és aztán magyarok, vagy fordítva. Mibennünk ez a kettő: magyar és unitáriusság rangban és időben elválaszthatatlan egység. A mi vallásunk magyar földön született, sőt szűkebb magyar hazája is van a mi vallásunknak Erdély áldott földjében és ott is magyar sorséletünk egyfelől Torádhoz, a vallásszabadság törvényszülő városához, másfelől Kolozsvárhoz, az erdélyi történelem örök központjához kapcsolódik. A mi unitárius vallásunk a magyar föld szülötte, a magyar szellem- és lélektörténelem egyik ékes gyöngye, s ha terjed a nagy világban, akkor is azzal büszkélkedünk: ime a magyarság szellemvilága termékeníti általunk az emberiség lélekvilágát. Mi elsőszülettségünkben tehát magyarok vagyunk, mert magyarokul és a magyar lélek fejlődéslehetőségei szerint születünk unitáriusoknak.

Mi azonban hitelvi sorsunk szerint is magyarok maradunk, mert a mi erkölcsi alapfelfogásunk a *küzdelem* és nem a kizárólag Isten kegyelmére alapított boldogulás. Mi a bűnös emberről is azt valljuk, hogy vétkeiktől a vétkező különlegesképpen a jócselekedetekkel és a jócselekedetek gyakorlásában kifejtett harcával szabadul meg. Az unitárius főként azonban a jót, az építő és tökéletesítő munkát nem kizárólag Isten kegyelméből, hanem Istentől rárótt *kötelességből*, ételéből, belső lelki

szükségből végzi és így életét az örök önkéntes küzködésben eltöltöni: az unitárius lélek fő lelki gyönyörűsége.

Mi hát ez más, mint a magyar sors szolgálata, a magyar rendeltetés betöltése és a vallásos életben is a magyar életlehetőség kiteljesítése? Ezért vagyunk mi együtt és egyszerre magyarok és unitáriusok.

A mondottak igazolására, az unitárius szolgálatnak, mint építő nagy magyar nemzeti szolgálatnak csak a következő történelemformáló eseményeire mutatok rá:

János Zsigmond az erdélyi unitárius fejedelem volt az a nagy lélek, kinek uralkodása alatt 1568-ban a jelenlétében megtartott tordai országgyűlésen iktatták először a népek szellemtörténelme során törvénybe a vallás szabadgyakorlatát.

A nemsokára 400 esztendő fennállását ünneplő kolozsvári unitárius kollégium életében esett meg először a magyar történelemben, hogy a sorscsapások alatt 1718-ban iskoláját vesztett diákság tanáraival összefogva a mai Kossuth Lajos utcában kezemunkájával húzza föl a magyar szellemi közművelődés számára új gimnáziumának falait.

A magyar szövetkezeti élet első megteremtője az Amerika járó, nagy bölöni székely: Bölöni Farkas Sándor volt, aki ép az idén február 2-án száz éve halt meg.

Nagy költőnknek: Vörösmarty-nak, a nemzeti eposz megírásában ihlető szelleme az unitárius püspök: Aranyosrákosi Székely Sándor vala.

A magyar nyelv jogát a tanításban és a magyarosság kötelességét az írásban a soktudományú Brassai Sámuel védte először száz és egy néhány esztendővel ezelőtt.

Nagy püspökünk: Kríza János kezdi és kezdeményezi a magyar népköltészeti kincsek gyűjtését és vele a magyar népi szellemtörténelem megmentését.

Erdély magyarságát a közelmúlt huszonkét esztendő rab-ságában a nagyvilágból először unitárius amerikai papok látogatják meg és ezek az unitárius papok valának azok a jólelkek, kik egyúttal felekezeti különbség nélkül minden magyar-nak osztogatták szét a zsebükben hozott amerikai segélyt.

A magyar kulturtörténelemben először a kolozsvári unitárius kollégiumban vezetik be 1941. őszén a nemzetnevelés-tant, mint külön tárgyat, a diákság nemzeti érzésének komoly, megfontolt és széles megalapozására.

Csoda-e, hogy ugyanezen iskolának a nemzetnevelés duz-zadt emlőjén felnőtt nyolcadikos diáksága örvendeztetni meg a szebb jövőért küzdő magyar sorsközösséget azzal a szent el-határozással, hogy a diákok, mint egy ember jelentkeznek a harctérre vérükkel a magyar jövő építésére.

Mindezt van az, hogy mi unitáriusokul nagy lelki gyö-nyörűséggel és igaz belső boldogsággal valljuk magunkat ma-gyaroknak.

A végszó, amivel a magyar közösségtől búcsúzni akarunk ime: a magyar jövőt az öntudatos, az összefogásra képes és a jövőért minden áldozattal küzdeni kész nemzet vívhatja ki, és mi ebben az öntudatépítésben, ebben az összefogás megszervezésében és ebben a küzdelemre vágyakozásban elől akarunk járni, mert magyarokul születünk unitáriusnak és unitáriuságunkon át tudunk legerősebb magyarok maradni.

### Lelkészi konferencia — Budapesten.

A Lelkészkör elnöksége, illetve választmánya úgy határozott, hogy a felszabadulás utáni első konferenciáját, illetve továbbképző tanfolyamát Budapesten tartja meg. Az elgondolás az volt, hogy a magyar élet szellemi központjából induljon el az unitárius életet és munkát a jövőben irányító azon eszmei, lelki útmutatás, mely az újuló magyar élet javára kialakulóban van. E mellett azonban döntő szempontnak minősült a hely megválasztásánál az is, hogy lelkészeink legnagyobb része nem talált alkalmat arra eddig, hogy a magyar fővárost láthassa.

Az unitárius napokká izmosodott nagy lelkészi program külső körülményei megteremtésére nagy segítség volt első pillanattól kezdve a budapesti egyházközség vezetőségének, lelkészeinek és gondnokainak, de kebli tanácsának is a megértő, vagy éppen szerető támogatása. Az unitárius közösség jó szelleme emelkedett felül és cselekedett, amikor az elszállásolás, az élelmezés és egyéb kérdések megoldásáról volt szó. Az Egyetemes Egyház, a Kultuszminisztérium, a Székesfőváros, az Államvasutak, a Magyar Rádió mellett a budapesti egyházközségeink, egyházi és világi híveink tették lehetővé, hogy az odaérkezett lelkészek nehéz, mostoha időkben is közvetlen hangulatban, jó életfeltételek mellett és bensőséges környezetben tölthették el azt a néhány napot, mely a konferencia céljaira előirányozva volt.

A konferencia egész másora két általánosabb részre tagolódott. Az első, vagy tulajdonképpeni részt képezték azok a szakelőadások, melyek megfelelő beosztás szerint délelőtt, vagy délután a Koháry utcai templomunkban tartattak meg. Az ünnepélyes megnyitó április 28-án kedden d. e. 10 óra 30 perckor kezdődött. Gyülekezeti ének után *Komjátszegi Géza* kolozsi lelkész gyönyörű imája emelte a lelkeket Istenhez s kapcsolt össze mindannyiunkat azokkal, akik csak lélekben lehettek velünk. *Kelemen Imre* oklándi lelkész, szerkesztő az új magyar időknek megfelelő, korszerűen unitárius egyházi beszédet mondott. Majd Dr. *Csiki Gábor* esperes a Duna-Tisza-menti egyházkör részéről, *Darkó Béla* a kör lelkészei részéről, míg *Szent-Iványi Sándor* a Budapesti egyházközség részéről mondtak szíves és szeretetteljes üdvözetet, kiemelvén

mindannyian, hogy milyen drága ez a találkozás annyi esztendő után. Ez üdvözlésekre, melyek személyszerint a főpásztornak is szóltak, *Józan Miklós* püspök úr válaszolt közvetlen meleg hangon, majd a néhány percre felfüggesztett ünnepi ülést követő rendes gyűlésen ugyancsak ő olvasta fel „Hivatal és Hivatás” címen iránymutató előadását. Ez alkalommal a kántori teendőket *Nagy Sándor* lokodi lelkész végezte.

28-án d. u. 5 órakor *Biró Izsák* szentgericei lelkész mond emelkedett szellemű és őszinte buzgósággal teljes imát. Ekkor következett *Simén Dániel* teológiai tanár előadása „Unitárius lelkész az új világ küszöbén” címmel. Szerdán, 29-én délelőtt 8.30 órakor *Pálffy Albert* medeséri lelkész mondott mélyen átértzett és a mult nagy küzdelmeit idéző imádságot. Ekkor előadást *Dr. Abrudbányai János* teológiai tanár tartott „Az unitarizmus és a fajelmélet” címmel. Déután a rendes időben kezdődő gyűlés előtt *Kövári Jakab* kénosi lelkész, teol. m. tanár mondott szép imát s utána *Dr. Kovács Lajos* lelkész, teol. m. tanár tartotta meg előadását „Az újszövetség mai problémái és az unitarizmus” címmel. Az utolsó szakelőadást megelőzően (pénteken d. e. 9 órakor) *Lőrinczi Domokos* kislolymosi lelkész emelte a lelkeket Istenhez bensőséges és mély imájával s utána *Erdő János* hitoktató lelkész, teol. m. tanár tartott előadást „Az elemi iskolai vallástanítási tanterv alap-gondolatai” címmel.

Miután az összes előadások elhangzottak s a termékeny hozzászólások minden kérdés körül kialakították a megfelelő helyes és időszerű álláspontot, *Dr. Kiss Elek* egyházi főjegyző úr átfogó gyönyörű előadásban ismertette a „Konferenciái lelki eredményeit” s mutatott rá arra, hogy miben tett mindannyiunkat gazdagabbá ez az értékes találkozás.

A szakelőadásokon kívül az egész konferencia programját képezték az egyes ünnepélyek. A Misszió Ház templomában csütörtökön (április 30) este 6 órakor tartottuk az első templomi ünnepséget, melyen *Dr. Kiss Elek*, *Útő Lajos esperes*, *Dr. Csiki Gábor esperes*, *Simén Domokos*, *Lőrinczi Géza*, *Késmárki Miklós*, *Vári Domokos* és *Sigmond József* lelkészek szerepeltek. Szép gyülekezet hallgatta végig az egyes előadásokat és szavalatokat. Szombaton este 6 órakor a Zeneművészeti főiskola kistermében tartottunk vallásos ünnepséget, melyet részben a Rádió is közvetített. Ez alkalommal az Egyetemi Énekkar nagyszerű és áldozatos szereplésén kívül egy szép zongora számon kívül *Józan Miklós* püspök úr megnyitója mellett a jelenlevőket és távollévőket előadásaikkal, szavolataikkal, költeményeikkel gyönyörködtették: *Útő Lajos* esperes, *Dr. Mikó Imre orszgy. képviselő*, *Izsák Domokos*, *Török Elek*. Ezt a szép ünnepélyt, melyhez találó és kedves keretet biztosított a *Nagy Sándor* énekvezér által vezetett székely leányok és leányok énekkara, *Dr. Gelei József* unitárius és magyar erővel megírt bezárója fejezte be.

Bensőséges ünnepség volt még Pestszentlőrinczen vasárnap 3-án este 7 órakor. Itt *Pethő István* lelkész megrázó bevezetője után *Ekárt Andor* elnök üdvözlete következett, majd *Zoltán Sándor* lelkész teol. m. tanár tartott előadást, *Szolga Ferenc* lelkész szavalt, *Fazakas Jenő* lelkész énekelt, *Lőrinczi László* vallás tanár előadást tartott, *Török Elek* lelkész szavalt, *Köváriné Pálffy Margit* énekelt. A gazdag műsort *Dr. Abrudbányai János* zárószavai fejezték be. Ezután az ünnepség után az egyházközösség gyülekezeti termében kedves közvetlen hangulatban valóságos szeretetvendégség folyt le, ahol a helyi Nőszövetség áldozatos munkával gazdagon vendégelte meg a lelkészeket és a tiszteletes asszonyokat.

A konferenciával kapcsolatban kimerítő ismertetést kaptunk a Miniszterelnökség részéről, a Nemzetpolitikai osztálytól kiküldött *Alföldi* szerkesztő úrtól arról a munkáról, mely ilyen címen az országban most folyik. Hálás szívvel köszöntük meg a Miniszterelnökség szives vendégszeretétét, mellyel az egész konferenciát ebédre hívta meg.

A Hangya igazgatósága lehetővé tette, hogy albertfalvi gyártelepét, raktárhelyiségeit és budafoki pince-gazdaságát megtekinthessük. A sok látnivaló után itt is vendégül láttak bennünket s a terített asztalok mellett bensőséges hangulatban nyilatkoztak meg úgy a Hangya jelenlevő igazgatói, mint az egyes lelkészek, kifejezván azon óhajukat, vajha a kapcsolat az erdélyi szövetkezetek között és a Budapesti Hangyaközpont között minél hamarabb kiépülne.

A konferencia küldöttségileg koszorúzta meg néhai lelkész társaink, *Gál Miklós* és *Iván László* sírjait és *Murányi Farkas Sándor* jótévőnk sírját. De felhasználta a Lelkészkör ez alkalmat arra is, hogy püspök úr vezetésével üdvözletet vigyen *Hóman Bálint* kultuszminiszter úrnak, majd pedig *Pataki Tibor* államtitkár úrnak is. Mindkét helyen közvetlen barátsággal fogadták a lelkészeket s minden tekintetben további támogatást helyeztek kilátásba.

Miután a konferencia ideje alatt a Lelkészkör hivatalos évi közgyűlést is tartott, e helyen meg kell még említsük, hogy e gyűlésen elhatározottat egy lelkészi otthon építése Homoródfürdőn „Unitárius lelkészek Ferenc József püspök otthona” címen. Erre a megfelelő hatóságok már kilátásba helyezték a majdnem egy holdnyi területet. Ez épület alapkövét a lehető leghamarabb ünnepélyesen fogja letenni a Lelkészkör. Ugyancsak elfogadtatott e közgyűlésen a sokat vitatott egyensapka forma is. Több mint ötven lelkész azonnal meg is rendelte a sapkát.

A konferenciát követő vasárnapon különböző templomokban erdélyi lelkészek szolgáltak s teremtettek közvetlen kapcsolatot unitárius és unitárius között.

Sok más apróbb részletre is kitérhetnénk, azonban ez a

hely nem alkalmas erre. Csupán azt állapítjuk meg, hogy a konferencia általában és részleteiben eredményes volt. Mindvégig emelkedett szellem, vallásos hangulat, magyar felelősségérzet és mély emberi megértés jellemezte gyülekezésünket. A Lelkészkör hivatása magaslatán állva teljesítette küldetését ez alkalommal is. A találkozás lelki eredményei bizonyára bőven fognak kamatozni Magyar Unitárius Egyházunk javára s nemzetünk egészségesebb és áldottabb kibontakozására.

A konferencia megrendezésének külső feltételei pontos és lelkiismeretes, körültekintő és mindenre kiterjedő megteremtéséért egyedül Ferencz József lelkésztársunkat illeti dicséret.

*Dr. A. J.*

## **Cselédleányaink lelki gondozása.**

Egyik legfontosabb missziói munkánk városon szolgáló cselédleányaink lelki gondozása. Örömmel tesszük ezt, mi, akik arra hivatva vagyunk, hogy pótoljuk nekik az édesanyjai jó tanácsokat. Ápoljuk, fejlesszük bennük nemzeti, faji és egyház szeretetüket, gyakorlati tanácsokkal lássuk el őket. Gondunk van szórakozásukról és egyéni készségük és ügyességük fejlesztéséről, amikor szavalatokkal műsoros délutánokon való szereplésekre adunk nekik alkalmat és ezek betanításával foglalkozunk velük. Van is egy lelkes csoport, amely hűséges látogatója a biblia óráknak, de sajnos egy része cselédleányainknak szivesebben sétál, korzózik és sokalja azt az egy órát 4—5-ig vasárnaponként hasznos és mégis kellemes lelki műveléssel tölteni.

Íme itt van az a tizenkét cselédleányom, akik az elmúlt télen legbuzgóbb látogatói voltak összejöveteleinknek. Ezek azok, akik egy műsoros délutánt rendeztek, ahol minden műsorszámnak ők voltak a szereplői.

És kérem azokat a szülőket, akiknek leányaik Székelyudvarhelyen, vagy más városban szolgálnak, ahol unitárius egyházközség van, kérdezzék meg őket: látogatják-e a templomot és a biblia órákat és kössék a lelkükre nekik, hogy el ne mulasszák az unitárius cselédleányok körébe lépni, azoknak összejöveteleire eljárni. Azt hiszem minden édes anyának, kinek leánya városon szolgál nagy nyugalom az, ha tudja, hogy mi mindent megteszünk, hogy megtartsuk őket az erény és a becsület útján, de ebben segítségünkre kell legyenek a szülők az által, hogy már hazulról ilyen tanáccsal engedjék el leányaikat.

Évek óta vezetem az itteni unitárius cselédleányok körét és mondhatom, sok tapasztalatra tettem szert. Meglátszik azon a cselédleányon, milyen otthon a családi szellem, melyik egyházközségünkben fordítanak gondot a hittan és az egyházi

énekek tanítására, mert szó esik itt sok mindenről. Amilyen jól eső az, ha vannak olyanok, akik tudják és szépen éneklük egyházi énekeinket, éppen olyan elszomorító az ellenkezője.

Hivatásomnál fogva nem vagyok hozzá szokva az elismeréshez, még kevésbé a hálálkodáshoz. Mégis megemlítem, hogy nyolc éve vezetésem alatt álló cselédleányok köréből kettő akadt, akik városunkból való eltávozásuk előtt eljöttek, elbúcsúztak és megköszönték a lelki gondozást, miben részesültek.

Szeretném, ha cselédleányainkhoz és azok szüleihez intézett szavaim megértésre találának, ha buzdítást adhatnék vele, hogy ahol még nincsen megszervezve az unitárius cselédleányok bibliaköre, ott haladéktalanul megalakíttassék és minden városon szolgáló unitárius leány buzgósággal kapcsolódjék bele ebbe a körbe, hogy a különböző községekből összegyűlt unitárius leányok testvéri szeretetben kapcsolódjanak itt össze és egy-egy közös fénykép készítésével is bizonyosságot tegyenek az unitárius testvéri összetartozásról.

*Sigmond Józsefné.*

## Budapesti levél.

*Mélyen tisztelt Szerkesztő Ur!*

Április hónapot, eltekintve a nagypéntek komor és a husvét örömteljes ünnepétől, amikor híveink nagy tömegbe látogatták templomunkat, két ünnepi alkalom tette nevezetessé.

Nagypénteken délután 6 órakor Koháry utcai templomunkban áhítatot tartottunk. *Szent-Iványi Sándor* vezető lelkész mondott imát, olvasott bibliát és tartott magasszárnyalású, bensőséges elmélkedést a nagypéntek lényegéről és mély tanulságairól. Mindnyájunkat, még minket is, akik megszoktuk biblia óráiban széles tudással és mély vallásossággal tartott magyarázatait és lélektani előadásait, meglepett a nagypénteki elmélkedése. Zenekarunk *Bach, Corelli, Haydn, Stradella* és *Júon Lisznyay* műveket adott elő magas zenei tudással és összhanggal. Szólistáink *Berei Mária* a m. kir. Operaház tagja, *Lisznyay L. Gábor* orgonaművész és *Mauthner András* csellóművész tudásuk legjavával gyönyörködtették lelkünket. A legsikerültebb zenei estéinket messze felülmulta a nagypénteki est. Minél többször legyen részünk ily magas lelki élvezetben a hit és a zene hangjai mellett.

Az Unitárius Konferenciás Tábor az idei budapesti konferenciáját április 11-én, 12-én, 18-án és 19-én tartotta meg. Az idei konferencián az unitarizmus volt az előadások tárgya és pedig április 11-én *Sütő Nagy László*: „Az egyszemélyű istenhit, az unitarizmus és az erdélyi lélek” címen fejtegette azt, hogy mennyire egy az unitárius lélek az erdélyi lélekkel. Másnap 12-én *Szent-Iványi Sándor* „Az unitarizmus magyar ke-

reszténység“ címen az unitárius vallás magyar és keresztény voltát bizonyította be. A következő szombaton pedig ugyancsak ő „Az unitarizmus egyetemes vallás“ címen az unitárius vallás egyetemességét vitatta. Mind a három előadást rövid áhítat vezette be s első nap vitéz *Gidó Béla* a Tábor erdélyi elnöke tartott hatalmas elnöki megnyitót. Az előadásokat vita követte. Az előadások mily mély hatással voltak hallgatóinkra, bizonyítja az, hogy számosan nyilatkoztak arról, hogy önértetet, öntudatot, vigasztalást szereztek, hitükben megerősödtek, sőt büszkéek arra, hogy unitáriusok lehetnek. A vita alatt sok egészséges eszme, új gondolat, és gyakorlati indítvány került szőnyegre. A harmadik napon, a vita után a tábor hölgytagjai teát szerviroztak s a társaság jó hangulatban maradt együtt a késő esti órákig. Másnap, vasárnap 9 órakor *Kereki Gábor* székesfővárosi vallásoktató lelkész tartott ünnepi záró istentiszteletet. Fialat lelkészünk a hűségről prédikált a kereszténység első századából, az irodalomból és a történelemből vett gyönyörű példákkal gazdagítva mélyen szántó beszédét. Az *Unitárius Konferenciás Tábor* úgy érezzük jó munkát végzett ez alkalommal és sok reménnyel tekinthet a pünkösdi Magyarokti konferencia elé.

Hittestvéri tiszteletteljes szeretettel

Budapest, 1942. április 20-án.

*Ujvári László.*



**Kovács Imre**, ny. unitárius lelkész, 1942. április 2-án elhalt 76 éves korában. (Lásd 1942. Unitárius Közlöny 4. sz. 72. lap).



## Dr. Varga Béla volt püspök, egyetemi tanár temetése.

*Dr. Varga Béla* volt püspök egyetemi tanár április hó 10-én, lapunk zártakor halt meg tüdőgyulladásban a kolozsvári belgyógyászati klinikán. A nagy halottat az unitárius egyház és az egyetem is saját halottjának tekintette. A temetés április 13-án d. u. 3 órakor történt az unitárius templomból, a hol a ravatal föl volt állítva. A családi házból 13-án, hétfőn reggel 9 órakor szállították a halottat az unitárius templomba. A háznál imát mondott *Benczédi Pál*. A gyászszertartáson imát *Vári Albert* teol. tanár, gyászbeszédet *Józan Miklós* püspök mondott. Az egyetem nevében *Zolnai Béla* dr. egyetemi tanár, az egyház és intézmények nevében *Gelei József* dr. főgondnok mondott búcsúbeszédet. A temetőben *Deák Gábor* egyetemi hallgató az ifjúság nevében mondott istenhozzadót, *Ürmösi Károly* tb. esperes pedig lelkészi szolgálattal befejezte a szomorú szertartást.

A szomorú temetésen Kolozsvár városban levő minden intézmény képviselve volt. Az egyetem mellett ott volt a hadsereg, a vármegye, a város, a tanügyi, pénzügyi és minden más hatóságok képviselői. Résztvételüket is az egyházban és azon kívül állók közül is számtalanon kifejezték. A főbbeket ezek közül a következőkben közöljük: A főméltósági kormányzó úr kabinetirodája, a m. kir. miniszterelnök úr, a vallás és közoktatásügyi miniszter úr, dr. Varga József ipar és közlekedésügyi miniszter úr, a pénzügyminiszter úr, a kolozsvári katonai parancsnokságok, a protestáns tábori püspök, a magyar protestáns püspökök, az erdélyi ref. egyházkerület, az erdélyi róm. kath. státus igazgatósága, a kolozsvári róm. kath. hittudományi intézet, a ref. teológiai fakultás igazgatósága, Kolozs megye és Kolozsvár főispánja, Kolozsvár polgármestere, kolozsvári rendőrfőkapitányság, postaigazgatóság, a főigazgatóság, az Emke, kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara, a Ferencz József tud. egyetem mennyiségtani és természettani kara, a jog és államtudományi kar stb.

Az egyház kebeléből: Vitéz Kozma Ferenc altábornagy,

dr. Ferenczy Géza tb. főgondnok, dr. Kozma Jenő kormányfő-tanácsos, dr. Gyulai Zoltán tud. egyetem mennyiségtan-természettan kari dékán, budapesti unitárius egyházközség, Br. Dániel Gábor, br. Daniel Ferenc és még sokan szóban és írásban a családnál is.

Hiatalmas nagy gyászmenet kísérte ki a Házsongárdi temetőbe nagy halottunkat. A nagy tömeg mélyen lesújtva ment a várcs csaknem minden harangjának zúgása mellett a temetőbe. Valóban püspököt és tudóst, a hit és a tudomány nagy művelőjét temették.

**FŐGONDNOKUNK ÉS A DEUTSCHES MUSEUM.** Főgondnokunk: dr. Gelei József a Münchenben felállított nagy német múzeumtól a következő levelet kapta: „Könyvtárunkhoz csatlakozó terjedelmes fényképgyűjteményből, mely a természettudomány és a technika kiváló férfiai örökíti meg, hiányzik Önről egy jó kép. —Mivel nagy súlyt fektetünk arra, hogy gyűjteményünkbe az Ön fényképét is besorolhassuk, azzal az udvarias kéréssel fordulunk a Professzor Urhoz, hogy ajándékozza meg előbbnevezett gyűjteményünket, ha lehet, különböző életkorából való több fényképpel. Igen kívánatos volna, ha néhány kép a Professzor Urat hivatásának teljesítése közben ábrázolná. Megtisztelő válaszát nagy érdeklődéssel várjuk.“ —Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy a müncheni Deutsches Museum a világ történelmi fejlődésének nagy természettudományi és technikai kincseit halmozza föl. Fölötte nagy a mi unitárius szívünk büszkesége afölött, hogy az emberi fejlődés ezen megteremtői között a Deutsches Museum a mi Főgondnokunkat is tisztelni kívánja.

**UNITÁRIUS VITÉZEK.** Dersi dr. *Elekes Domokos* egyházunk volt főgondnokát a Vitézi Rendbe felvették s az esküt április hó 21-én Székelyudvarhelyen a szokásos ünnepies keretek közt le is tette.

Primor sepsiszentiványi *Szent-Iványi István* ezredest a Vitézi Rendbe felvették s az esküt május hó 3-án Kolozsvárt a vármegyeháza dísztermében a szokásos ünnepies keretek közt le is tette.

Az érdem méltó elismerése alkalmával őszinte örömnepnek és szerencsekívánatainknak adunk kifejezést. Isten éltesse vitézeinket, hogy Isten és a haza szolgálatában még sokat tessenek.

**FELHÍVÁS 50 ÉVES OSZTÁLYTÁRSI TALÁLKOZÓRA.** Baráti szeretettel hívjuk fel azon tudomásunk szerint még életben lévő osztálytársainkat, akik velünk az 1891—92 iskolai évben a kolozsvári unitárius kollégiumban tettek érettségi vizsgát, hogy Ürmösi Károly alább megjelölt címére lehetőlegsürgősebben küldjenek értesítést, hogy ez évi június hó 21-ikét alkalmasnak tartják-e osztálytársi találkozó idejéül s ezen a — minden valószínűség szerint utolsó találkozón — megjelenhetnek-e? Megjegyezzük, hogy ezen napon lesz az 55

éves osztálytársi találkozó is! (Egyben kérjük a lap olvasói közül azokat, akiknek Simon Balázs martonosi birtokos, Gyöngyösi Gábor, Bőjtthe Benedek és Dr. Gotthárd Sándor osztálytársainkkal módjukban van találkozni, hogy fenti felhívás tartalmát nevezettekkel mielőbb közölni sziveskedjenek.) Kolozsvár, 1942. április 27. *Borbély Ernő* tisztviselő, *Dr. Ferencz József* kir. közjegyző, *Dr. Hintz György* gyógyszerész, *Ürmösi Károly* tb. esperes-lelkész (Kossuth Lajos-u. 16. sz.)

**ÉRETTSÉGI TALÁLKOZÓ.** Felkérem és felhívom az 1887 évben a kolozsvári unitárius főgimnáziumban végzett 29 ifjúból még élő 9 osztálytársaimat, hogy f. 1942. június 21-én, vasárnap d. e. 9 órakor sziveskedjete a püspöki irodában megjelenni: 55 éves találkozóra. A találkozó névsor olvasással kezdődik, pontos megjelenéseket kérem. *Józan* Miklós püspök.

1942 ÁPRILIS HÓ 25-ÉN TARTOTTA AZ UNITÁRIUS NŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE RENDES ÉVI KÖZGYŰLÉST. Mielőtt a gyűlés rövid beszámolóját adnók, hadd említsük fel örömmel és köszönettel, hogy olyan szép számban jelentek meg a vidéki nőszövetségek kiküldöttei még a legtávolabbi székely vidékekről is. Hisszük és reméljük, hogy a személyes találkozás és megbeszélés előmozdítója lesz a vidéki egyesületi élet fejlődésének s élénkebb együttműködésnek, úgy az egyes vidéki szövetségek, mint a kolozsvári központ közt. Adja Isten, hogy így legyen. — A közgyűlést dr. Mikó Lőrinczné elnök nyitotta meg üdvözölve a megjelenteket. Azután Csató Pálné titkár az erdélyrészi körű nőszövetséget, — dr. vitéz Nyiredy Gézáné alelnök a tiszántúli körű évi jelentését olvasta fel, Szathmáry Julia pénztáros pedig az összefoglalt pénztári jelentést. Ezekből láttuk, hogy a 6 egyházkörű nőszövetségei mintegy 40.000 P. pénzfergalmat bonyolítottak le. Ebből fentartunk Kolozsvárt egy állandó otthont árva gyermekek s néhány tehetetlen öreg részére. Osztottak a nőszövetségek pénz és ruha segélyeket, nyújtottak tanuló ifjaknak tandíj és ruha segélyt, juttattak kulturális és templomi célokra, országzászlókra s segítettek pénzzel és munkával, ahol csak tudtak és lehetett. — Ezután Vajna Lajosné alelnök olvasta fel azt a fogadalom szöveget, melyben a négy erdélyi nőszövetség minden tagja nevében felajánlotta munkáját az ország javára Horthy Istvánné, kormányzó helyettesné ő főméltósága jelenlétében 1942 március 25-én. Sigmund Józsefné javaslatát, hogy a falusi leányokat bekapcsolják az egyesületi életbe s ellenőrizzék, ha városba kerülnek olyan formába fogadta el a közgyűlés, hogy mindenütt állítsák fel a „Kozma Flóra“ leányegyleteket és ezek tartsák nyilván s a városban tartsák össze a különböző munkákra városba jött leányokat is. Dr. Nyiredy Gézáné jelenti, hogy Sárbogárdon lehetne felállítani egy háztartási alkalmazott képző tanfolyamot. — A

szép tervek megvalósulásának reményében zárta le dr. Mikó Lőrinczné a közgyűlést.

**ADOMÁNY.** Firtosmartonos községből régen eltávozott Vas Árpád siklósi lakós testvérünk, a firtosmartonosi unitárius egyházközség részére, az 1942 évi urvacsora osztásokhoz szükséges 20 l. bort ajándékozott és küldött el. Az ajándékozott bor értéke 60 pengő. Isten áldása legyen a jószívű adakozón.

**NEMZETVÉDELMI KERESZT.** A főméltóságú *Kormányzó úr* a „Budapesti Közlöny“ 92. sz. alatt 1942. IV. hó 23-ik keltezéssel *Nagy Lázár ny. M. Á. V. segédtisztnak*, aki 1889-ben Szentháromságon született, jelenleg a marosvásárhelyi unitárius egyház gazdagondnoka, a magyar *nemzetvédelmi kerestet* adományozta. Gazdagondnok hitbéli testvérünknek az érdem elismerése alkalmából sok szerencsét és sikert kívánunk.

**DR. VARGA BÉLA PÜSPÖK A KEBLI TANÁCSOSOKHOZ** 1939. novemberében a múlt hónapban elhunyt püspökünk a kebli tanácsosokhoz levelet intézett. Idézzük a levél néhány sorát:

*„Általatos és bennetek eleven kapcsolatot akarok népünkkel s állandó gondomat képezi, hogy az az eleven kapcsolat valóban termékeny legyen. Azt óhajtanám, hogy kétezernyi kebli tanács lelki híd legyen a vezetőség és a hívek között, illetve a hívek és vezetőség között. Ebben a szent összefogásban az egyesek panaszja és gondja jusson el mindenkire, az egészhez, az unitárius lelki közösséghez, hogy az egyesek, vagy az egyes egyházközségek életéből mérhetetlen erőt és reménységet nyerjen egyházunk egyeteme s a szeretet és az áldozatkészség versenyét tovább folytassuk egyházunk és istenorzága javára.*

*Ez alkalommal arra kérlek benneteket, hogy hozzátok jutattot lapunkat: az Unitárius Közlönyt vegyétek örömmel és bizalommal.*“

Arra kérjük kebli tanács fiait, meghalt nagy püspökünknek ezt a felhívását ne feledjék el. Álljon minden presbiter szoros kapcsolatban az egyház egyetemével és az egyházközség népével!

**A NAGYHOMORÓDMENTI TÁRSASKÖR KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR EMLÉKÜNNEPÉLYE.** A Nagyhomoródmenti Társaskör április 12-én Homoródszentpálon nyilvános díszülés keretében áldozott a nagy székely őshazakutató Körösi Csoma Sándor emlékének. Nagy, lelkes közönség, élén Cs. Balla Miksa járási főszolgabíróval, gyűlt össze meghallgatni az ünnepi műsort. A műsor gerincét két előadás képezte. Az egyiket Szabados József ref. lelkész-alelnök tartotta Körösi Csoma Sándorról, a másikat Szilágyi Loránd alezredes, járási katonai parancsnok „A magyar jövő“ címmel a Levente intézményről. E

